

Jak usprawnić proces uczenia się języków obcych i zachęcić do nauki dorosłych kursantów?

DOI: 10.47050/jows.2022.1.95-99

Znać inny język, to jak posiadać drugą duszę.

Karol Wielki

W celu usprawnienia procesu nauczania języków obcych osób dorosłych trzeba poznać właściwe sposoby i mechanizmy, które pomogą nie tylko zoptymalizować posiadany czas, ale również usprawnią ich umysł. Nieodzowna w nauce jest obecna wokół nas technologia. Trwająca pandemia przyspieszyła w zdecydowany sposób cyfryzację, a kursanci przestali bać się używania aplikacji, korzystania z wideorozmów, szczególnie przydatnych w kontaktach z natywnymi użytkownikami języków.

JOANNA
RUDZIŃSKA-WARZECHA
Państwowa Uczelnia Zawodowa
w Ciechanowie

Najliczniejszą grupę uczących się stanowią dzieci i młodzież, nie mniej jednak spora część uczniów to osoby dorosłe. Z moich doświadczeń wynika, że dorosłych kursantów – to na nich skupiam się w tym artykule – możemy podzielić na kilka grup docelowych. Są to osoby, które:

- nigdy nie uczyły się języka obcego;
- uczyły się kiedyś języka obcego, ale niewiele pamiętają;
- uczą się języka obcego dość długo, jednak brakuje im czasu lub motywacji;
- znają język obcy na wysokim poziomie i starają się stale podnosić swoje kompetencje.

Przedstawiciele ostatniej grupy wielokrotnie pragną zdobywać wiedzę nie tylko ogólną, lecz również specjalistyczną, potrzebną im w życiu zawodowym. Chcą pogłębiać swoje umiejętności z zakresu biznesu, prawa, medycyny czy nauk technicznych w konkretnym języku obcym. Dzięki kursom specjalistycznym bądź z elementami języka specjalistycznego słuchacze poszerzają swoją wiedzę w interesującym ich zakresie, chętniej wykorzystując ją w warunkach wykonywania swojego zawodu.

W badaniu przeprowadzonym przez Główny Urząd Statystyczny w 2016 r. blisko połowa pracujących ankietowanych w wieku 18–69 deklarowała znajomość przynajmniej jednego języka obcego, z czego 11,2 proc. potwierdziło znajomość języka na poziomie zaawansowanym (GUS 2018: 58–66). Najliczniejsze grupy zawodowe posługujące się co najmniej jednym językiem obcym stanowili: specjaliści różnych branż, pracownicy sił zbrojnych, przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy. Dwadzieścia pięć procent respondentów zadeklarowało znajomość co najmniej dwóch języków obcych. Spośród ankietowanych bezrobotnych 40 proc. przyznało się do nieznajomości żadnego języka obcego, z kolei wśród osób biernych zawodowo brak znajomości języków potwierdziło 39,1 proc. Języki obce, którymi najczęściej posługują się respondenci, to: język angielski (posługuje się nim na różnych poziomach 43,5 proc. ankietowanych dorosłych), rosyjski (24,4 proc.), niemiecki (18,8 proc.), francuski (2,1 proc.), włoski (0,9 proc.) oraz hiszpański (0,7 proc.).

Pięć głównych założeń andragogiki

W latach 80. XX w. Michael Knowles (1984) sformułował 5 głównych założeń dotyczących tego, jak uczą się dorośli. Wszystkie one pomimo upływu czasu pozostają aktualne.

1. Osoba dorosła jest świadoma siebie i wie, czego chce w życiu, co więcej – odczuwa potrzebę rozwoju (tzw. *self-concept*).
2. Uczeń dorosły ma już pewne doświadczenia życiowe, które będą wpływały na jego proces uczenia się i dalszy rozwój.
3. Uczeń dorosły jest gotowy do dalszego kształcenia i zdobywania wiedzy.
4. Dorośli koncentrują się na rozwiązywaniu problemów.
5. Osoby dorosłe są zmotywowane do nauki; działa u nich motywacja wewnętrzna.

Na podstawie mojego osobistego, wieloletniego doświadczenia stwierdzam, że wszystkie powyżej wymienione założenia są istotne w procesie uczenia się osób dorosłych. Najważniejszy w nauce języków obcych dla tej grupy kursantów, niezależnie od tego, czy mają 20, czy 60 lat, jest konkretny **cel**.

W badaniach z zakresu kognitywistyki opisujących zdobywanie wiedzy przez osoby dorosłe wskazuje się trzy główne formy aktywności poznawczej (Strelau i Doliński 2018: 121):

- ➔ formułowanie celu zdobywania wiedzy,
- ➔ wprowadzenie w życie strategii poznawczych,
- ➔ stosowanie strategii kontrolnych.

Strategie poznawcze, tak istotne w procesie uczenia się osób dorosłych, powinny odpowiadać osobistym preferencjom, jak również możliwościom rozwojowym uczących się (Matlakiewicz i Solarczyk-Szwec 2009: 38–39).

W psychologii rozwojowej wyróżnia się trzy etapy rozwoju dorosłego człowieka (Turner i Helms 1999: 545–546). Są to:

- ➔ wczesna dorosłość (od 20 do 30–40 roku życia), tj. okres, który charakteryzuje się najwyższym poziomem przyswajania i stosowania wiedzy;
- ➔ średnia dorosłość (od 30–40 do 50–60 r.ż.), kiedy zdolności intelektualne utrzymują się na ustabilizowanym poziomie. Niektóre osoby w tym wieku wolniej analizują i rozwiązują problemy, odnosząc je do własnego bogatego doświadczenia. Doświadczenie i aktywność umysłowa usprawniają pamięć i koncentrację;
- ➔ późna dorosłość (powyżej 55–66 r.ż.) to okres charakteryzujący się spadkiem inteligencji płynnej, przy jednoczesnym wzroście inteligencji skryzalizowanej (społecznej). Osoby w tym przedziale wiekowym to dość zróżnicowana grupa pod kątem możliwości i chęci uczenia się języków obcych, o czym przesądzają cechy osobnicze. Potrzeby i możliwości w zakresie uczenia się języków obcych są wypadkową stanu ich zdrowia, sprawności psychomotorycznej, cech osobowościowych, zainteresowań, jak również kondycji emocjonalnej (Jaroszewska 2013: 40).

Motywacja i doświadczenie

Według wspomnianego wcześniej Michaela Knowlesa (1984) główną motywacją dla osób dorosłych jest motywacja wewnętrzna. Dorośli kursanci chcą odnosić sukcesy w uczeniu się, chcą mieć wpływ na proces uczenia, jak również przekonanie, że uczą się czegoś wartościowego i potrzebnego. Chcą także, aby nauka była dla nich przyjemnością. Optymalne warunki do nauki powinien stworzyć nauczyciel, który staje się osobą odpowiedzialną za dostosowanie zadań do poziomu odbiorców oraz odpowiedni dobór materiałów, tak aby nauka języka obcego działała na kursantów motywująco, a nie zniechęcająco. Uczestnicy szkolenia, którzy wkładają wysiłek w naukę i odniosą sukces, będą zachęceni do pracy, chętniej wykonają kolejne zadania.

W całym procesie uczenia się niezmiennie ważne jest także doświadczenie, o którym wspomina nie tylko Knowles, ale również David Kolb (1984). Przedstawił on swoją teorię stylów uczenia się wynikających z genetyki i doświadczeń niezmiennie ważnych w procesie przyswajania wiedzy szczególnie przez osoby dorosłe. Cykl Kolba, czyli Model Uczenia się przez

Doświadczenie (*Experiential Learning Model*), opisuje, w jaki sposób ludzie przekształcają swoje doświadczenia w wiedzę, a następnie w zmiany w zachowaniu. Cały proces zaczyna się od **doświadczenia**, po którym następuje **refleksja**. Na tym etapie osoba zwraca uwagę na to, co się wydarzyło, przetwarza dane. Kolejnym krokiem jest **konceptualizacja**, podczas której za pomocą abstrakcyjnego myślenia łączymy pojęcia z teorią, wyciągamy wnioski. Ostatnim etapem jest **eksperymentowanie** polegające na zastosowaniu wniosków w praktyce. Zaangażowanie się w doświadczenie jest niezmiennie ważne w procesie uczenia się szczególnie osób dorosłych. Cykl przedstawiony przez Kolba pokazuje, że uczenie się nie jest jednolitą czynnością, a szeregiem działań skupiających się na rozwijaniu praktycznych umiejętności, doświadczenia, jak również krytycznego myślenia, dzięki którym nauka szczególnie dorosłych kursantów staje się bardziej efektywna.

Materiały cyfrowe, aplikacje, tablice, platformy nie tylko streamingowe, pomocne w nauczaniu słownictwa

Dorośli kursanci, w odróżnieniu od dzieci czy młodzieży, uczą się inaczej. Muszą znać cele szkolenia, zgadzać się na nie, rzadziej niż dzieci podejmują ryzyko, obawiając się popełniania błędów, oczekują zaangażowania i doskonałego przygotowania od prowadzących, chcą wiedzieć, jak nabyte umiejętności wykorzystać w praktyce. Dla tych osób, pełniących różne role życiowe, niejednokrotnie dysponujących ograniczonym czasem, niezmiennie ważne są już wcześniej wymienione: motywacja wewnętrzna i cel nauki. Droga do osiągnięcia celu musi dawać wymierne efekty, bazując na uprzednio wspomnianym doświadczeniu.

Wybierając kurs językowy, dorośli słuchacze chcą nabyć konkretne umiejętności, przygotować się do certyfikatów językowych, podnosić swoje kompetencje zawodowe, które pomogą w zdobyciu awansu, a w konsekwencji przełożyć się na podniesienie wynagrodzenia. Dorośli kursanci chcą poznać język obcy, aby prowadzić korespondencję biznesową, jak również prywatną. Chcą utrzymywać kontakt ze światem kultury, sztuki i nauki poprzez oglądanie różnego rodzaju materiałów wideo, czytanie artykułów, książek w konkretnym języku obcym. Potrzebują oni również znajomości języków obcych w celach turystycznych, np. przed wyjazdem wakacyjnym. Są także i tacy kursanci, którzy uczestniczą w zajęciach językowych w celach towarzyskich. Niejednokrotnie nauka słownictwa staje się dla dorosłych kursantów ważniejsza, aniżeli poznawanie tajników gramatyki.

Dzięki nieograniczonemu dostępowi do internetu, narzędzi i materiałów cyfrowych, słowników, zarówno w wersji papierowej, jak i online (w przypadku nauki języka angielskiego np. Cambridge University Dictionary¹, Macmillan Dictionary², Dictionary by Merriam-Webster³), a także dzięki nowoczesnym technologiom – możemy tworzyć ciekawe zajęcia aktywizujące naszych dorosłych kursantów.

Wykorzystując aplikację Memrise, dorośli uczniowie mogą ćwiczyć i powtarzać słownictwo z danego języka obcego w dowolnym czasie i miejscu, nie tylko podczas zajęć indywidualnych, ale również jako utrwalanie materiału w zaciszu domowym. Aplikacja ta zawiera nagrania poprawnej wymowy natywnych użytkowników danego języka, umożliwia nagrywanie i sprawdzanie poprawności wypowiedzi, umiejętność tłumaczenia prostych, jak również trudniejszych wyrażen w zależności od stopnia zaawansowania. Kursanci, z którymi pracowałam, chwalą sobie możliwość powtórek, utrwalanie słownictwa sprawiającego im trudności, możliwość wykonywania ćwiczeń sprawdzających umiejętność słuchania, tak ważną w prawidłowej komunikacji, jak i dostęp do raportów z codziennej nauki. Jedyną wadą tejże aplikacji jest płatna subskrypcja, co może zniechęcać część użytkowników, ale także zachęcać w myśl zasady: „skoro zapłaciłem/zapłaciłam, to będę intensywniej korzystał/korzystała”.

Szybki i łatwy dostęp do innych narzędzi, takich jak: Quizlet, Quizizz, Kahoot, LearningApps, Mentimeter, Wordwall, angażuje naszych dorosłych kursantów w wykonywanie dostępnych, gotowych quizów oraz tworzenie własnych zadań. Mogą one służyć jako tzw. *warm-up activities* lub znakomite narzędzie do powtórek słownictwa. W czasach, gdy zajęcia, szczególnie

1 Cambridge University Dictionary: dictionary.cambridge.org/pl.

2 Macmillan Dictionary: www.macmillandictionary.com.

3 Dictionary by Merriam-Webster: www.merriam-webster.com.

językowe, mogą być prowadzone nie tylko w formie stacjonarnej, ale również zdalnej bądź hybrydowej, jako nauczyciele jesteśmy w stanie udostępniać materiały naszym uczniom na tablicach multimedialnych. Należą do nich: Padlet, Wakelet, Scribblar. Możemy tworzyć materiały własne bądź udostępniać te już istniejące zawierające zarówno słowa, obrazy, jak i dźwięk, tak kluczowe w uczeniu się języków obcych.

Umiejętności receptywne, tj. słuchanie i czytanie, odgrywają istotną rolę w poznawaniu języków obcych. Jako prowadzący zajęcia mamy niejednokrotnie dostęp do aplikacji sprawdzających, utrwalających i monitorujących postęp kursantów w zakresie przyswajania leksyki np. Instalng, Lingos. Na rynku edukacyjnym dostępne są również fiszki, w wersji tradycyjnej i elektronicznej, z których niejednokrotnie dorośli kursanci uczą się w drodze do i z pracy. Te często niedocenione materiały dydaktyczne są niezmiernie przydatne w powtarzaniu i utrwalaniu słownictwa. Fiszki są dostosowane do różnych poziomów językowych, zawierają idiomy, *phrasal verbs*, słownictwo ogólne, jak również wysoce specjalistyczne: biznesowe, medyczne. Kursanci, z którymi pracuję, chwalą sobie naukę z wykorzystaniem tych niepozornych karteczek. Fiszki wykorzystują potencjał wizualizacji, pokazują zastosowanie słówek w zdaniach, umożliwiają odsłuchiwanie poprawnej wymowy na urządzeniach mobilnych.

Dzięki serwisom YouTube czy VoiceTube mamy stały dostęp do materiałów autentycznych bez konieczności podróżowania w odległe zakątki świata. Z kolei w zaciszu domowym nasi kursanci mogą korzystać z platform streamingowych, takich jak np. Netflix czy Prime Video, dzięki którym poznają język i realia danej kultury. W zależności od zainteresowań dorosłych uczniów znajdziemy obecnie niezliczoną liczbę podcastów, konferencji TED, TEDx, TEDMED dostosowanych do poziomu językowego odbiorców. Moi dorośli kursanci bardzo chwalą sobie dostęp do w/w narzędzi. Dzięki filmom, wykładom, wystąpieniom poszerzają oni znajomość słownictwa. Niektórzy z nich oglądają filmy w oryginale z napisami w konkretnym języku, po to, aby ćwiczyć poprawną pisownię, osłuchiwać się z językiem. Dzięki takim zabiegom podświadomie ćwiczą swoją pamięć długotrwałą, aktywują kolejne połączenia neuronalne.

Narzędzie typu TubeQuizard, strony British Council, Linguahouse, Deutsche Welle czy wiele innych, poświęconych konkretnym językom obcym, zawierają quizy, liczne materiały sprawdzające i utrwalające znajomość słownictwa, ale również gramatyki na różnych poziomach. Ćwiczenia te obejmują wiele dziedzin, takich jak: prawo, ekonomia, medycyna, inżynieria, elektronika, logistyka. Co jest niezwykle ważne w nauce, bazują one na materiałach autentycznych, które są niezastąpione w poznawaniu języków obcych.

Dzięki rozwojowi technologii i dostępowi do materiałów, aplikacji, narzędzi, komunikatorów, jak Skype, Messenger, WhatsApp, platform służących do prowadzenia wideokonferencji, webinarów, jak: Zoom, Clickmeeting, Microsoft Teams, Google Meet nadal często korzystamy z tradycyjnych podręczników. Niejednokrotnie książki są wzbogacone o komponenty cyfrowe zawierające ćwiczenia interaktywne, materiały audio, wideo, narzędzia do monitorowania postępów w nauce, zapewniające natychmiastową informację zwrotną o popełnianych błędach. Dzięki nim kursanci mniej zainteresowani nowymi technologiami mogą utrwalać materiał, a z kolei ci, którzy korzystają z wszechobecnej technologii – mają dostęp do interesujących materiałów będących źródłem wiedzy i inspiracji. Aplikacje i narzędzia cyfrowe pobudzają wyobraźnię, zachęcając do efektywnej nauki, szczególnie słownictwa i do rozwoju naszych dorosłych kursantów, często zmęczonych pracą i obowiązkami domowymi.

Lifelong learning

Dorośli kursanci to ciekawa grupa docelowa, dla której wysiłek włożony w kształcenie powinien przynieść realne wyniki, a nauka musi być skuteczna, w przeciwnym razie szybko zrezygnują z dalszego kształcenia. Jako prowadzący zajęcia powinniśmy przypominać naszym kursantom, jak ważna jest systematyczność uczenia się i znajomość języków obcych. Według badań przeprowadzonych przez Europejski Urząd Statystyczny, w roku 2016 znajomość jednego i więcej języków obcych zadeklarowało 67 proc. Polaków w przedziale wiekowym

25–64, podczas gdy np. w Szwecji językami obcymi posługiwało się 96,6 proc. ankietowanych w tym samym wieku (Eurostat 2016).

Pamiętajmy o korzystaniu z różnorodnych materiałów w celu urozmaicenia zajęć, indywidualizowaniu metod i programu pod względem treści. Nie wszyscy uczniowie lubią technologię, niektórzy wolą materiały analogowe. Ważne jest podążanie za kursantami. Starajmy się wzbudzić zainteresowanie naszych dorosłych uczniów i włączyć ich do aktywnego uczestnictwa w zajęciach, inspirować i zachęcać do komunikowania się w języku obcym. Pamiętajmy o tym, jak ważna jest motywacja naszych kursantów, chwalenie ich za wysiłek włożony w naukę, otwartość na interakcję. Korzystajmy z modelu uczenia się przez doświadczenie, cyklu Kolba. Jako prowadzący zajęcia pamiętajmy o analizie potrzeb naszych kursantów, wyznaczeniu celów szkoleniowych. Nie zapominajmy o zasadach sformułowanych przez Michaela Knowlesa, dotyczących procesu kształcenia osób dorosłych. Dorosli muszą wiedzieć, dlaczego się uczą. Zdobywając wiedzę przez doświadczenie, naukę traktują jak rozwiązywanie problemów, uczą się najlepiej wtedy, gdy zagadnienie jest dla nich wartością bezpośrednią (Knowles 1988).

BIBLIOGRAFIA

- Aronica, L., Robinson, K. (2010), *The Element. How Finding Your Passion Changes Everything*, London: Penguin UK.
- Eurostat Statistics Explained (2016), *Foreign language skills statistics*, <bit.ly/3pZV8xH>, [dostęp: 30.12.2021].
- GUS (2018), *Kształcenie dorosłych 2016*, <bit.ly/3pYHbjr>, [dostęp: 29.12.2021].
- Harmer, J. (2007), *How to teach English*, Oxford: Pearson Education Limited.
- Jaroszevska, A. (2013), *Nauczanie Języków Obcych seniorów w Polsce*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Kazimierska, I., Lachowicz, I., Piotrowska, L. (2014), *Uczenie się dorosłych – Cykl Kolba*, Warszawa: ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji, <bit.ly/3J7DcbQ>, [dostęp: 8.02.2022].
- Knowles, M.S. (1984), *Andragogy in Action*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Knowles, M.S. (1988), *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*, Cambridge: Cambridge Book Co.
- Knowles, M.S., Elwood, F.H. III, Swanson, R.A. (2009), *Edukacja dorosłych, Podręcznik akademicki*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kolb, A.D. (1984), *Experiential Learning, Experience as The Source of Learning and Development*, New Jersey: Prentice-Hall.
- Łacka-Badura, J. (2020), *Rola zachowań budujących bliskość interpersonalną w kształceniu językowym dorosłych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 31–34.
- Matlakiewicz, A., Solarczyk-Szwec, H. (2009), *Dorośli uczą się inaczej: andragogiczne podstawy kształcenia ustawicznego*, Toruń: Centrum Kształcenia Ustawicznego.
- McLeod, S. (2013), *Kolb's Learning Styles and Experiential Learning Cycle*, „Simply Psychology”, <bit.ly/3vVtqpH>, [dostęp: 8.02.2022].
- Mikołajczyk, K. (2019), *Nowe trendy w kształceniu dorosłych*, ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji, <bit.ly/36bvM8U>, [dostęp: 8.02.2022].
- Spitzer, M. (2012), *Jak uczy się mózg*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Strelau, J., Doliński, D. (2018), *Psychologia Akademicka. Podręcznik*, t.2, Gdańsk: GWP.
- Turner, J., Helms, D. (1999), *Rozwój człowieka*, Warszawa: WSiP.
- Yule, G. (2020), *The Study of Language*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Żylińska, M. (2013), *Neurodydaktyka*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOWS” w procedurze double-blind review.

JOANNA RUDZIŃSKA-WARZECHA Absolwentka Instytutu Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego, wykładowca Państwowej Uczelni Zawodowej w Ciechanowie, tłumacz, lektor szkoły językowej British House w Mławie, egzaminator egzaminów międzynarodowych PTE General.